

VILÁG- TÖRTÉNET

6. (38.) évfolyam 2016. 3.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **JAMES P. NIESSEN**
A BEFOGADÁS KULTÚRÁJA
ÉS AZ 1957. JANUÁRI OSZTRÁK MENEKÜLTKEVÓTA-INDÍTVÁNY
- **KECSKÉS D. GUSZTÁV**
A NATO ÉS AZ 1956-OS MAGYAR MENEKÜLTEK
- **NAGY ANDRÁS**
A MAGYAR MENEKÜLTÜGY AZ ENSZ VIZSGÁLÓBIZOTTSÁGA ELŐTT
- **TIPHAINÉ ROBERT**
MAGYAR MENEKÜLTEK HAZATÉRÉSE SVÁJCBÓL 1956 UTÁN
- **BALOGH BALÁZS**
AZ 1956-OS MENEKÜLTEK TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJA
AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN
- **SZEMLE**
HAMERLI PETRA, KECSKÉS D. GUSZTÁV,
BODOR MÁRIA ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Bottoni Stefano, Farkas Ildikó,
Katona Csaba, Martí Tibor,
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Anderle Ádám, Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

6. (38.) évfolyam 2016. 3.

TARTALOM

1956 mint menekültválság. Új olvasatok egy ismert történethez (Stefano Bottoni)	331
<i>Tanulmányok</i>	
James P. Niessen: A befogadás kultúrája és az 1957. januári osztrák menekültkvóta-indítvány	337
Kecskés D. Gusztáv: A NATO és az 1956-os magyar menekültek	357
Nagy András: A magyar menekültügy az ENSZ vizsgálóbizottsága előtt. Bang-Jensen küzdelme ügynökökkel és bürokratákkal	373
Deák Nóra: „Operation Mercy” – lehetetlennek tűnő küldetés? Az 1956-os menekültek fogadtatása az Egyesült Államokban	397
Tiphaine Robert: Magyar menekültek hazatérése Svájcban 1956 után. A hazatérés okai és interpretációi a propaganda-hadjáratban	413
Kovács Attila: A magyar menekültkérdés kezelése Jugoszláviában, 1956–1957	433
Lénárt András: Felnőtté válás és integráció az Ausztriában letelepült 1956-os emigráns diákok körében	451
Balogh Balázs: Az 1956-os menekültek társadalmi integrációja az Egyesült Államokban	469
<i>Szemle</i>	
Magyar–szentszéki kapcsolatok 1920-tól napjainkig (Hamerli Petra)	485
Kulturális diplomácia a nemzetközi feszültségek közepette. Franciaország Közép- és Kelet-Európában (1936–1940, 1944–1951) (Kecskés D. Gusztáv)	490
Tanulmányok a ruszisztika műhelyéből (Bodor Mária)	495

Jelen számunkat szerkesztette: Stefano Bottoni

Az 1956-os menekültek társadalmi integrációja az Egyesült Államokban

Egy néprajzi terepkutatás tapasztalatai

Kutatásaimat 2006-ban kezdtem meg az Egyesült Államokban, ahová azóta rendszeresen visszatérek néprajzi terepmunkát végezni. A 19. század végén kezdődő nagy kivándorlási hullámtól napjainkig vizsgálom a keleti part és a Midwest¹ magyar közösségeit, tehát a később érkezett csoportok – így az ötvenhatosok – viszonyulása az első-második generációs, I. világháború előtt kivándorolt magyarokhoz is a kutatás részét képezi. Az oral history gyűjtésnél, a mélyinterjúk készítésénél igyekszem minden generációt megszólaltatni, ami együtt jár az adatközlők lakókörnyezetének, mindennapi életmódjának (ruházatuk, táplálkozásuk stb.) vizsgálatával, a fellelhető családi dokumentumok, fényképek tanulmányozásával.² Az ötvenhatos magyarok amerikai integrációjának jelen tanulmányban való tárgyalásakor egy-egy konkrét, személyes példa felvillantásával igyekszem plasztikusabbá tenni a modellszerű jelenségeket.³

- 1 Az amerikai Midwest (közép-nyugat) elnevezés – megtévesztő módon – arra a tizennégy államra vonatkozik, amely a keleti parti államoktól nyugatra helyezkedik el (Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Michigan, Minnesota, Missouri, Nebraska, North Dakota, Ohio, South Dakota és Wisconsin). Tehát nem Amerika nyugati felén kell keresnünk.
- 2 Első meghatározó élményem 1999-ben szereztem az amerikai magyarokról, amikor fél esztendőtt töltöttem családstól az egyik legerősebb és legnagyobb magyar közösségben, New Brunswickben (New Jersey). 2006 és 2009 között mintegy két és fél évet kutattam a HAESF (Hungarian–American Enterprise Scholarship Fund) segítségével az amerikai Midwestern. Bloomingtonban, az Indiana Egyetem kutatói ösztöndíjasaként dolgozhattam és végezhettem kiterjedt terepmunkát (elsősorban Pennsylvania, Ohio, Indiana, Illinois, Michigan, West-Virginia államokban), aztán 2012 és 2015 között több ízben visszajártam kutatni, többek között Klebelsberg-ösztöndíjjal a Vassar College, New York vendégkutatójaként a keleti part magyar közösségeit vizsgálva. Természetesen a személyes történelem, a történelem „alulnézetben”, az oral history módszerei mellett, a könyvtári tájékozódással párhuzamosan az amerikai magyarság fontos archívumainak anyagát is tanulmányoztam. Hónapokat töltöttem az amerikai magyar reformátusság legfontosabb intézménye, a Bethlen Otthon archívumában (Ligonier, Pennsylvania) és a legnagyobb magyar archívumban, a Hungarian Heritage Centerben (New Brunswick, New Jersey).
- 3 Az Egyesült Államok magyar közösségeiben is voltak kezdeményezések, hogy az oral history módszerével, az egyéni életutakon keresztül igyekezzenek adatokat gyűjteni arra vonatkozóan, hogy a történelmi katalizmákat és a kivándorlás okozta kényszerű kultúraváltást miként élték meg az emigránsok. A Magyar Baráti Közösség az *ITT-OTT találkozók* keretein belül, az 1970-es években gyűjtött személyes történeteket. A Bessenyei Öregdiák Szövetség a *Tanúk – Korukról* sorozatban kért fel embereket, akik a saját történeteikről tartottak előadást (ezeknek egy részét könyvben is megjelentették). Itt még megemlítem a clevelandi Regős Cserkészeket is, akik Cleveland és környékén gyűjtöttek személyes életútinterjúkat. Azonban az ötvenhatosokat illetően a legnagyobb jelentőségű az az 1957–1958-ban elkészített interjúanyag, amelyet az

Magyar kivándorlási hullámok Amerikába

Az Egyesült Államokban több mint 1,5 millióan vallják magukat magyarnak (is) a legutóbbi népszámlálás adatai szerint.⁴ Röviden érdemes áttekinteni a Magyarországról Amerikába irányuló kivándorlás főbb hullámait, a kivándorló csoportok társadalmi hátterét, migrációs motivációit. Az 1956-os menekültáradatból a legnagyobb számban, a mintegy 200 ezer menekültből több mint 40 ezer fő az Egyesült Államokban telepedett le, ezért az ottani befogadó környezet szempontjából is fontos vázlatosan ismertetnünk – mint előzményt – a korábbi magyar vonatkozású bevándorlástörténetet.

Az I. világháborút megelőző évtizedekben körülbelül 650–700 ezer magyar nemzetiségű kivándorló⁵ jelentette az első nagy hullámát az Amerikába irányuló migrációnak.⁶ Az első kivándorlók elsősorban az amerikai Midwestern, illetve a keleti parton telepedtek le.⁷ Letelepülésüknek legkorábbi helyszínei – már a 19. század utolsó két évtizedétől – elsősorban a szénbányavidékek voltak (Pennsylvániában, Ohióban, West-Virginiában stb.), ahol a világtól elzárt bányatelepeken (amerikai magyar szóhasználatban „plézeken”) dolgoztak.⁸ A 19–20. század fordulóján alakultak ki Északkelet-Amerika nagy városaiban a „little Hungary” negyedek, ilyen volt Chicagóban Burnside vagy Detroitban Delray, Pittsburghben Hazelwood, és Clevelandben a legnagyobb, a Buckeye környéke.⁹ Ezzel egy időben, számos kisebb iparváros óriásgyárai körül többbezes lélekszámú magyar munkáskolóniák létesültek (McKeesport, Johnstown, Lorain, Youngstown, Akron, Uniontown stb.).¹⁰ A paraszti gyökerű – zömmel földnélküli zsellér és törpebirtokos származású – első magyar kivándorló nemzedék tagjai az amerikai újházában mind a bányatelepeken, mind a városi ipari negyedekben etnikus kolóniát alkottak. A mindennapi anyanyelvhasználat, a mindennapos társadalmi érintkezések viszonylag homogén magyar közegben zajlottak.¹¹ (Volt olyan magyar bolt a clevelandi Buckeye negyedben, ahol kiírták, hogy: „Angolul is beszélünk!”)

A II. világháborút követő újabb fontos és jelentős, Magyarországról az Egyesült Államokba irányuló kivándorlási hullámot az úgynevezett „dípik” jelentet-

Open Society Archívum a Columbia University Research Project Hungary keretében 2006-ban digitalizált az 1956-os forradalom 50. évfordulójára.

4 Nagyon lényeges sajátossága az amerikai népszámlálásnak, hogy többes identitást is be lehet vallani. Összesen négy, azaz a nagyszülők számával megegyező etnikai kötődés megjelölésére van mindenkinek lehetősége. Tehát másfél millió ember számára fontos napjainkban, hogy számon tartsa magyar származását (is).

5 A századforduló kivándorlási hulláma általános jelenség volt Dél- és Kelet-Európában. Az I. világháborút megelőző öt évtizedben 25 millió európai vándorolt ki Amerikába, köztük mintegy kétfélmillió magyar állampolgár. Jones, 1992. 361.; Brownstone–Franck–Brownstone, 1979. 4–5.

6 Puskás, 1981. 33–54.; Puskás, 1984. 145–164.; Várdy, 1985. 21.

7 1922-ben a 474 ezer magyarból 427 ezer lakott Amerika északkeleti államaiban, a legtöbben New York (95 400), Ohio (88 000) és Pennsylvania (86 000) államokban. Souders, 1922. 55.; Várdy, 2000. 244.

8 Wenks–Lauck, 1913. 70.

9 A magyar bevándorlók településtípusairól lásd: Várdy–Várdy Huszár, 2005. 195–205.

10 Wenks–Lauck, 1913. 73–75.

11 Balogh, 2008. 12.

ték. A rövidítés az angol *displaced person* kifejezésből származik,¹² és azokat – a döntő többségükben politikai okokból – a II. világháborút követően hazájukat elhagyó kivándorlókat jelöli, akik között körülbelül 110 ezer magyar is volt. Ez a gyűjtőnével „dípíknak” nevezett embertömeg azonban korántsem volt homogén, és az amerikai befogadó közeg is megkülönböztette különböző rétegeit. A Magyarországot 1945-ben elhagyók és az 1947-ben eljöttek között ellentét feszült,¹³ az amerikaiak is az előbbieket inkább háborús bűnösöknek, az utóbbiakat már egy demokratizálódási folyamaton többé-kevésbé átesett, de még az 1948-as kommunista hatalomátvétel előtt távozott csoportnak tekintették. Ez a fajta megítélés főleg a politikusi-diplomata rétegre vonatkozóan volt éles, a negyvenötösöket bizalmatlannabbul, a negyvenheteseket szívesebben fogadták. A negyvenötösök véleménye szerint „minden becsületes, rendes magyar ember elmenekült a szovjetek elől”. A „dípiket” ugyanakkor általánosan az jellemezte, hogy zömmel humán értelmiségiek voltak, állami hivatalnokok, diplomaták, csendőrök, katonatisztek, arisztokraták stb., akiknek a tudását kifejezetten nehezen lehetett „konvertálni” az amerikai társadalomba, és jó részük középkorú, tanult és családos ember volt. A tanult, értelmiségi „dípíki” nehezen illeszkedtek be a paraszti eredetű, egyszerű „öreg amerikasok” környezetébe. Több olyan visszaemlékezést gyűjtöttem, amelyekben a paraszti gyökerű, Amerikában acélmunkássá, illetve bányásszá lett magyar közösségek úgy tekintettek rájuk, hogy „*nahát, ezek a nadrágos urak ide is utánunk jöttek, pedig előlük mentünk el*”.

A harmadik jól körülhatárolható kivándorlási hullámot az ötvenhatos menekültek jelentették, akik megint csak egészen eltérő háttérrel, más motivációval érkeztek Amerikába, mint a korábbi kivándorló csoportok. Az egyes kivándorlási hullámmal érkezők különböző óhazaképet őriztek (és alakítottak tovább) magukban, emellett különböző háttérrel rendelkeztek, ily módon eltérő értékrendet és mentalitást képviseltek. A klasszikus példa erre, amit az amerikai magyarok gyakran emlegetnek, hogy az első kivándorlók hullámmal érkezettek egy császárt hagytak a Monarchiában, és koronával fizettek, amikor elmentek. Akik a Horthy-rendszer végnapjaiban vagy Szálasi idejében mentek ki, azok még egy királyságot hagytak ott, egy ellentengernaggyal, és pengővel fizettek. Az ötvenhatos menekültek és a későbbi „disszidensek” a szocialista Magyarország minisztertanácsának elnökét hagyták maguk mögött, egy népköztársasággal, és forinttal fizettek.¹⁴ (Ez a dióhéjba foglalása a változó óhazára vonatkozó példának aztán továbbgondolható a rendszerváltozás utáni időkben is.)

12 Annak ellenére, hogy a magyarországi köznyelvben a DP rövidítés nem egyértelmű, használatától nem idegenkedem, mivel a magyar kivándorlástörténetben és az azzal foglalkozó munkákban egyértelműen, pontosan és a társadalom- és történettudományokban „bevett módon” jelöli a II. világháború utáni menekülthullámot.

13 Várdy, 2000. 458–462.

14 Először és az általam itt leírt formában egy nyugalmazott református lelkészről hallottam ezt a frappáns megfogalmazást (Balogh, 2010. 153.), de azóta különböző változatokban volt alkalmam visszahallani, mindig másnak tulajdonítva az eredetét. Igazi „szövegfolklorisztikai alkotásról” van tehát szó. Hasonló jelenségekről lásd: Jalso, 2004.

Az amerikai magyarok esetében is alkalmazható az az általános érvényű modell, amely szerint egy adott kisebbséghez tartozó egyén identitáskonstrukcióját egy hárompólusú koordináta-rendszerben lehet elhelyezni, amelyet egyrészt az anyaországhoz (az óhazához), másrészt a befogadó országhoz, harmadrészt a szűkebb környezetéhez, a saját kisebbségi közösséghez való viszonyulás határoz meg.¹⁵ Ebben a hármas koordináta-rendszerben érdemes vizsgálnunk az ötvenhatos magyar menekültek identitáskérdéseit is.

Az ötvenhatos magyar bevándorlók jelentették az utolsó nagy, lökészerű „vérfrissítést” az amerikai magyarság egészét tekintve. Az azóta eltelt időszakban ugyan számosan disszidáltak a rendszerváltozás előtti évtizedekben és vándoroltak Amerikába a rendszerváltozástól napjainkig tartó időszakban is Magyarországról és a határon túli magyarság köréből, de ez nem hullámszerűen, hanem szívárgásszerűen történt. Az 1956-os forradalmat követően, 1957-ig 38 ezren érkeztek az Egyesült Államokba a mintegy 200 ezerre tehető összes menekültből. Vannak olyan számítások is, hogy 1960 végére 47 ezer körülire emelkedhetett az USA-ban letelepedett ötvenhatosok száma. Megjelenésük még tovább tagolta és árnyalta azt az amúgy is polarizált amerikai magyar társadalmat, amit addig a „dípik” több rétege, illetve az öreg amerikásoknak már a második, sőt a harmadik generációja alkotott. Ez az ötvenhatos bevándorlók hullám kisebb részben felső- vagy középfokú végzettségű, általában tudományos, kivált reáltudományos értelmiségiekből vagy technikai végzettségű szakemberekből állt, a nagyobb részét viszont szakképzett és szakképzetlen ipari munkások alkották. A köztudatban talán kicsit eltúlozzák a menekültek közt az egyedülálló (főként nőtlen fiatal emberek) arányát – vannak olyan becslések, hogy ez több mint a 80%-ukat jelentette –, de az kétségtelenül igaz, hogy zömük egyedülálló volt, ami önmagában is nagyon sok mindent meghatározott az integrációs folyamatok terén a társadalmi mobilitástól a házassági preferenciáig.

Jelen dolgozatnak nem célja, hogy a rendszerváltozást megelőzően az Egyesült Államokba disszidált, illetve később kivándorolt rétegekkel foglalkozzon, mint ahogy az ötvenhatos menekültek kivándorlástörténetét sem mutatja be. Az Amerikába irányuló ötvenhatosok meneküléstörténetének a különböző stációit más tanulmányok bőszeges adatolással ismertetik a Világtörténet jelen számában is (az osztrák és németországi menekülttáborok élete, kérvényezések, engedélyezések, befogadások, repülőutak története, megérkezés és fogadtatás a Camp Kilmer, New Jersey menekülttáborban, regisztráció, szponzori rendszer stb.).

15 A kisebbségi identitáskonstrukciót alakító tényezők sémája Roger Brubaker nevéhez köthető (Brubaker, 1996), de a modellalkotás megfogalmazása nélkül is a fentiekben vázolt szempontok szerint végzeték-végzik kutatásaikat az amerikai magyarság identitásvizsgálatával (is) foglalkozó kutatók (például Várdy, 2000; Nagy, 1984; Fejős, 1993; Szántó, 1984; Papp, 2008; Várdy–Várdy Huszár, 2005; Balogh, 2010, 2013, 2015).

A kivándorlás motivációi (1956)

Az ötvenhatos emigránsok vizsgálatakor nem kerülhető meg a kérdés, hogy milyen motivációk vezették a menekülőket Magyarország elhagyásakor. Bár egyes amerikai magyar ötvenhatosok sértően alacsonynak találják azokat a becsléseket, amelyek szerint az 1956-ban kivándoroltaknak körülbelül 5%-a vehetett részt a fegyveres küzdelmekben, az tény, hogy a 200 ezer kivándorlónak csak töredéke harcolt a forradalomban. A megtorlások elől való menekülés mellett szélesebb kör esetében lehetett a kivándorlás mozgatórugója a könnyebb boldogulás, a jobb életkörülmények, a szabadabb lehetőségek utáni vágyakozás, amit a fiatalos kalandvágy is erősíthetett. A visszaemlékezésekből kirajzolódóan azonban a forradalmat megelőző időszakokban, az 1950-es években elszenvedett sérelmek és rossz tapasztalatok is döntően hozzájárulhattak ahhoz, hogy ilyen tömegesen hagyták el Magyarországot.

A méltánytalanságok és üldöztetések miatti menekülésre példa Malmos Kálmán¹⁶ és felesége, Gombás Irma története. Mindkettőjüket 2007-ben ismertem meg, a ligonier-i (PA) református Bethlen Otthon (öregotthon) lakói voltak. Malmos Kálmán 1928-ban, felesége 1925-ben született. Habár mindketten pécsiek voltak, csak Salzburgban, a menekülttáborban ismerkedtek meg egymással. Letelepelési kérvényüket az Egyesült Államokba nyújtották be. 1957-ben, a Camp Kilmerben házasodtak össze, az utazás során „a sok közös ismerős emléke”, az „egymásrautaltság” és nem utolsósorban az, hogy „földik” voltak, akik „árvaságra, közös sorsra jutottak”, boronálta őket össze. Közös volt életútjukban a forradalmat megelőző „évtizednyi meghurcoltatás”. Malmos Kálmán édesapja a Horthy-rendszerben a pécsi egyetem egyik vezetője volt. A II. világháború után deklasszálták, egyre intenzívebben zaklatták. Az 1950-es évek elején már nem tudta tovább elviselni a meghurcoltatást, megalázást és öngyilkosságot követett el. Malmos Kálmán a vele készített interjúban erről nem beszélt, és a kettőnk közötti baráti beszélgetések során sem említette.

Halála után, 2015-ben mondta csak el nekem a felesége, Gombás Irma az apósa öngyilkosságának történetét. Vallásos emberként mint nagy titkot vallotta meg nekem, elmondása szerint ő is csak több évtizednyi amerikai tartózkodás és házasságban eltöltött hosszú idő után tudta meg a férjétől, hogy az apósa öngyilkos lett a „kommunisták piszkoskodása miatt”. Addig csak arról tudott, hogy a kommunisták üldözték a családot. Elképzelhetjük, hogy Malmos Kálmán milyen fájdalomként hurcolta magával édesapja halálának történetét egész életében, ha soha nem beszélt erről senkinek, a feleségének is csak egyszer vallotta meg. Mindezt Gombás Irma kilencvenévesen, évekkel a férje halála után, könnyek között csak nekem mondta el egy többnapos, alkalmanként többórás életútinterjú végén.

¹⁶ Malmos Kálmán egy fantáziánév. Azért változtattam meg az adatközlőm nevét, mert olyan érzékeny, családi és személyes információkat közlök élettörténetéről, amelyek nem engedik meg a beazonosíthatóságot.

Malmos Kálmánt is többször bevitték és megverték az ávósok az 1950-es években. Felesége, Gombás Irma szintén „jó családból” származott, édesanyja (Maria Thomas 1889–1950), „mutika” osztrák volt, aki Gyanafalván (ma Jennersdorf, Burgenland) született. Édesapja, Gombás Ferenc (1886–1970) pécsi katonatiszt volt a II. világháború befejezéséig. Gombás Irmának három testvére született, egy nővére, Ida (1923–2014) és két öccse, Ottó (1926–2011) és Emil (1927–). Mind a négyen diplomát szereztek, a lányok tanítónők lettek, a fiúk orvosok. Az 1956-os forradalom kitörésekor Gombás Irma a pécsi Fiumei úti általános iskolában tanított. Részt vett a fiatalok és egyetemisták esti felvonulásain. Mivel az iskolában hozzáférése volt a pecsétekhez, ő látta el két kollégáját pecsétes igazolvánnyal, amikor azok Pápara mentek a forradalom alatt a „Szabadságharcosok Bizottságába”. A pécsi bányászoknak röpcédula céljára papír kellett, ő kommunista könyveket adott oda nekik, gondolván, hogy azokra úgysem lesz már szükség. A forradalom leverése után tudta, hogy menekülnie kell. Visszaemlékezése szerint – távollétében – népbíróság elé állították és ötévi börtönre ítélték.¹⁷

1956-ban már hat éve meghalt az édesanyjuk, legidősebb nővérük, Ida a maradás mellett döntött, hogy gondját viselje a már idős, hetvenéves édesapjuknak. Irma viszont két öccsével elmenekült Magyarországról. Ausztriából először Münchenbe mentek, majd a Camp Kilmerbe, de külön repülőgépeken. A Camp Kilmert úgy hagyhatták el a menekültek, ha egy amerikai állampolgár írásban munka- és szálláslehetőséget ígér nekik, „ha van valakinek szponzora”. Malmos Kálmánnak és a három Gombás testvérnek az egykori pécsi főszolgabíró – aki „dípis” volt, és 1945-ben hagyta el Magyarországot – volt a „szponzora”. Milwaukee-ban (Wisconsin) – amely város elosztóközpontnak számított, és ahová sok menekült értelmi-ségit, főleg orvos és mérnök menekültet hoztak – találkozott újra Gombás Irma orvos öccsével. A „családegyesítésről”, arról, hogy Gombás Irma viszontlátja testvéreit, a helyi újság is beszámolt.¹⁸ A sajtó folyamatosan hozott híreket a „szabad földön való családegyesítésekről”, a viszontlátás öröméről Amerika-szerte. A két Gombás fiú előbb takarítóként kapott munkát kórházakban, de pár év múltán már

17 Gombás Irma így emlékszik vissza: „*Én ebben az időben Pécs egy nagy, 68 tanerős iskolájában tanítottam (Fiumei úti). Az esti felvonulásokban lelkesen részt vettem. Amikor megalakult a „Szabadság harcosok” bizottsága, két kollégát küldtünk Pápa városába, hogy képviselje Pécsét. Ezeket én láttam el pecsétes igazolványokkal, mivel nekem volt az irodai beosztásom miatt mindenhez kulcsom. A könyvtár is hozzám tartozott. Ezekben a napokban érkezett 5 ezer Forint értékben politikai kommunista könyvek, az iskola részére, ezeket az én aláírással kellett átvennem, de még nem iktattam be, csak a folyosón tároltuk. A pécsi bányászok, röpcédula céljára, hulladékpapírt kértek. Én ezeket a könyveket adtam oda nekik a zúzdába, mondván, hogy a kommunista propagandára már nem lesz szükség. A forradalom leverése után, ezekért a tettekért, népbíróság elé állítottak, és távollétemben is 5 évi börtönre ítélték. De én ekkor már a határon túl voltam, a szabad világ földjén. Vád 1. A pecsétek jogtalan használata, 2. A nemzeti gazdaság tudatos megkárosítása.” Gombás, 1997. 1–2.*

18 „Menekült nővér újra találkozik az öccsével” (Refugee Sister, Brothers reunited) címmel őrzi Gombás Irma a kivágott újságcikket otthoni fényképalbumában. A cikkhez fotó is készült: „Dr. Gombás Ottó és öccse, Emil üdvözlik Irma nővérüket” felirattal (Dr. Otto Gombas and brother Emil greeting sister Irma). Sajnos Gombás Irma a cikket úgy vágta ki az újságból, hogy nem szerepel rajta az újság neve és a közlés dátuma, és már nem is emlékszik, csak arra, hogy valamelyik helyi, milwaukee-i vagy környékbeli újság lehetett Wisconsin államban.

orvosként dolgoztak. A jól konvertálható műszaki-reál képzettségű Malmos Kálmán az IBM-nél tudott elhelyezkedni mérnökként Phoughkeepsie-ben (New York államban). Ebben a városcsukában a magyar közösségnek volt református temploma, de nem volt katolikus temploma, ezért római katolikus létükre sokszor inkább magyar istentiszteletre jártak, mint amerikai misére.¹⁹ Olyan sérelmekkel hagyták el mindketten Magyarországot, hogy soha nem mentek vissza, még családlátogatásra sem. Nyugdíjas éveikre Ligonier-ba, a református Bethlen Otthonba költöztek, hogy öregségükre is magyar közösségben legyenek, magyar környezetben.²⁰

A Magyarország iránti vágyakozást jól tükrözi, hogy a pennsylvaniai hegyeket az öregotthon mellett úgy nevezték el, ahogy a Pécs környéki hegyeket hívják: Tettyének a legközelebbit és a távolabbiakat Zengőnek, Tenkesnek stb. Az ötvenhatos forradalom emléke előtt tisztelegve West-Virginia állam északi szélén a menekültek felépítették egy kápolnát, amelybe a történeti Magyarország 63 vármegyéjének mindegyikéből hoztak egy kis zsák földet.²¹ Sok magyar ötvenhatos menekültnek ez a temetkezési helye, Malmos Kálmán is itt nyugszik, és Gombás Irma is itt kíván majd pihenni.

A meghurcolt, értelmiségi Malmos–Gombás házaspár sérelmi indíttatású kivándorlásától eltérő motivációk késztettek más jelentős csoportokat is Magyarországot elhagyására 1956-ban. Számtalan olyan történetet hallottam, amelyben nem ideológiai okok vagy a politikai üldöztetés játszotta a döntő szerepet a kivándorlásban, hanem a kalandvágy, a szocializmus kemény éveiben nagyon erős „bezártságból” való menekülés, és főként a jobb életkörülmények reménye. Jóllehet, ezek a szabadságharc szellemiségétől kissé profánul elütő visszaemlékezések az idő múlásával gyarapodtak inkább, korábban az eszmei alapokra való hivatkozás még erősebb „elvárás” volt a társadalom részéről.

Egy elyriai (Ohio) magyar közösségbe tartozó ötvenhatos menekült visszaemlékezése jól tükrözi azt a kalandvágyat és életérzést, ami sok fiatal esetében a kivándorlás racionálisan megmagyarázhatatlan spontán mozgatórugója volt: *„Kártyáztunk otthon a konyhában Újpesten, és a nővéremnek az akkori udvarlója mondta, hogy itt jön egy teherautó, kivisz minket Ausztriába, megyünk vagy nem? Ott hagytuk a kártyapartit, 17 éves voltam, felültünk egy teherautóra, úgy, ahogy voltunk, egy nadrágban, ingben, és kimentünk. Mentünk, mert lehetett. Frászt volt bennem, hogy így a hazáért, meg úgy a hazáért, meg ezért, meg azért. Fialok voltunk, jó*

19 Phoughkeepsie-nek még napjainkban is működik a magyar református temploma. Az egyre inkább beolvadó és zsugorodó egyházközösség lelkesze, Forró Sándor tiszteletes már 80 éves, 2015-ben egy hétközi istentiszteleten, amely angol–magyar vegyes nyelven zajlott, összesen négyen vettünk részt.

20 A negyedszázada még színtiszta magyar református Bethlen Otthon rohamosan veszíti el magyar jellegét. Mikor 2006-ban először jártam ott terepmunkán, akkor még az öregotthon lakóinak körülbelül egy-negyede magyar származású volt, és 8-10 kiváló adatközlőt találtam. 2015-ben – a személyzet néhány magyar tagján és egy-két nyugalmazott tiszteletesen kívül – egyedül Gombás Irma tudott már csak magyarul.

21 Az Alba Regia Memorial Chapel (Székesfehérvár-emlékkápolna) West-Virginia északi szélén, a hegyek közt, településhatárokon kívüli területen, az erdőben áll. A Budapest sugárút és a Tábor utca vezet hozzá. Egy ötvenhatos menekültek által létrehozott egyesület, a Magyar Szabadságharcosok Szövetsége állíttatta a kápolnát és hozta létre a temetőt. A kápolna csak előre egyeztetett időpontban látogatható.

**1. kép. Absolon Tibor
Angyalföldről menekült
ötvenhatos magyar és felesége.
Grand Rapids (Michigan)**

kaland lesz ez is! Mit tudtam én a világról tizenhét évesen? Semmit. Meg, hogy mi vár rám kint? Meg, hogy hova megyek? Oltári mindegy volt. Aztán úgy jött Amerika. Mentek a többiek is, mentem én is. Lehetett, vártak minket, munka is lett, azóta itt vagyok. Meg ez a pár barát is, akik még élnek.”

Emlékezetes találkozásom volt Absolon Tibor ötvenhatos magyar menekülttel Grand Rapidsben (Michigan) (1. kép).²² Absolon Tibor angyalföldi vagány volt, „melós gyerek”. Az ő kivándorlástörténetében sem érzékelhető tudatosság. Azért ment ki, „mert lehetett”, és megvolt benne a „kalandvágy”. Története azért ragadott meg, mert Angyalföldön olyan szórakozóhelyre járt el, ahol az én későbbi apósom dzsesszzenét játszott egy klubban. Akkoriban a dzsesszzené üldözendő, vagy legalábbis nehezen megtűrt nyugati mótely volt a szocialista magyar kultúrpolitika szemében. A Dagály uszodából is ismerte apósomat, „a Fülest”,²³ mert „a Dagályba járt nyáron minden vagány Angyalföldről”, és felsorolta a régi haverok neveit – köztük apósom becenevét –, akik közül azokat, akik otthon maradtak, soha nem látta többé. Amikor tisztáztam Absolon Tiborral, hogy az általa emlegetett dzsesszzenész, „a Fülel” az én apósom, akkor teljesen megnyílt előttem és hajnalig beszélgettünk.²⁴ Absolon Tibor története, miszerint spontán, a lehetséges következményeket felszínesen mérlegelve hagyta el Magyarországot, teljesen egybeesett azzal, amit apósom mesélt arról, hogy miként élték meg az angyalföldi fiatalok – zömmel „munkásgyerekek” – 1956 novemberét. Tőle tudom, hogy 1956-ban „jöttek-mentek a teherautók”, vitték ki azt, aki menni akart Angyalföldről is. Ő az utolsó percben gondolta meg magát, hogy „nem ül fel a teherautóra, mikor a haverok mentek. Volt, akinek a testvére felült a teherautóra, ő meg nem. Egy pillanati elhatározás volt és kész. Mégis egy egész életet meghatározott.”

²² A szerző felvétele.

²³ Fülel Tibor (1929–2011) Liszt-díjas, érdemes művész, a Magyar Fúvósötös egykori tagja.

²⁴ A bizalom elnyerését azzal nyugtázta, hogy hajnalig a fürdőmedencéjében kellett ülnöm, amíg egy üveg whiskyt el nem fogyasztottunk.

Bevándorló generációk – esélyek, megítélés, kapcsolatok

A konkrét példák után visszatérve az amerikai magyarok különböző időben kivándorolt rétegei közötti kapcsolatra, megállapítható, hogy az ötvenhatosok egészen más társadalmi érintkezési formákat hoztak magukkal, mint a korábban emigrált közösségek. Ez különösen a dípík köreiből okozott visszatetszést: a köszönés, az ellenkező nemek közötti tegeződés, hogy nem tudják, hogy kinek „jár ki” a nagyságos, méltóságos, kegyelmes megszólítás, a kézcsóknak a teljes hiánya. Általában véve – ahogy a dípík mondják – a közönségesség, ami miatt – sokszor általánosítva – „leprolizták” az ötvenhatosokat. Az ötvenhatosokra továbbá sokkal jellemzőbb a társadalmi pozíciók iránti közöny, és olykor a tiszteletnek a hiánya is, ami a dípík tekintélyelvű köreiből nehezen elfogadható attitűd.

A fentiekben példának hozott, értelmiségi, „jó családból” jövő, „ötvenhatos identitású” Malmos–Gombás házaspár a világháború előtti mentalitásból sok mindent magával hozott Magyarországról. „Szponzoruk”, aki a Camp Kilmerből kihozta őket, a régi pécsi főszolgabíró volt, aki tekintettel a régi, pécsi családi kapcsolatokra segített nekik. Amerikában azonban észrevették, hogy az 1950-es évek rendkívül megváltoztatták a Magyarországon élőket, így – maguknak is nehezen vallották be, hogy – neveltetésük ellenére őket is. Rácsodálkoztak arra, hogy ezzel ellentétben mennyire konzerválta a két világháború közötti valóságban a dípíket az amerikai közeg. 1957-ben, amikor frissen kikerültek a Camp Kilmerből, elmentek egy bálba New Yorkban, ahol kelet-európai arisztokraták is nagy számban jelen voltak. A sok magyar méltóság mellett különösen egy lengyel gróf ragadt meg az emlékezetükben, aki gyönyörű piros-fehér szalaggal ékesített bojtjal és mindenféle külsőséggel ünnepeelt középpontja volt a társaságnak. A bál után pár nappal, a Fifth Avenue-n utánuk köszönt, miközben munkásruhában sepregetett egy ház előtt. Az ehhez hasonló jelenségeket sokáig nem tudták magukban „hová tenni”. Számptalan értékrendüktől való eltérést lehetne előhozni, ami az Amerikában „konzerválódott” dípík és a „kommunizmusban megromlott” ötvenhatosok közötti „találkozások” során mutatkozott meg.

1945 után Magyarországon, a szocializmus építését elősegítendő, a technikai és reáltárgyakat próbálták előtérbe helyezni az oktatásban. Az ötvenhatos magyar menekültek tudásának az átültethetősége és piacképessége az amerikai közegben ezért lényegesen jobb volt, mint a zömében humán képzettségű dípiké. Ezzel karöltve a dípík a képzettségüket sok esetben elhallgatták, hiszen – ahogy ők mondták – nincs szükség vármegyei bürokratakra, magyar jogászokra, katonatisztekre, míg az ötvenhatosok a reál- és technikum végzettségüket egy kicsit inkább felnagyították, és sok esetben a nyelvtudás hiányára fogták azt, hogy ha valamit szakmai szempontból nem értettek. Mindeközben a nyelvet is tanulták, nagyon ügyesen, élelmesen próbálták ellesni azt, amit nem tudtak, illetve mit kell elvégezni, hogy belenőjenek a kicsit „nagy kabátba”.

Ahogy a különböző kivándorlási hullámmal érkezők „más-más Magyarországról” érkeztek, úgy a befogadó Amerika is állandóan változott. Eltérő volt mindig is a magyarokról alkotott képe az amerikaiaknak, ami meghatározta a magyarok fogadtatását az újhaza közegében. Az ötvenhatosok helyzete nagyon kedvező

2. kép. Szabadságot Magyarországnak! Demonstráció 1956 novemberében Chicagóban

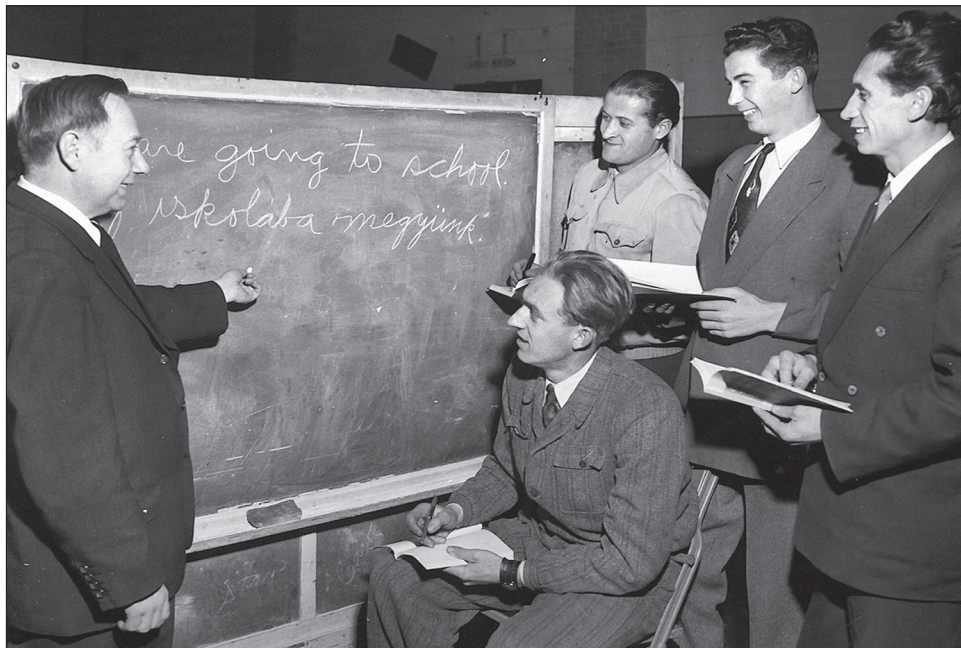
volt, mert tulajdonképpen az 1956-os forradalom után volt először jó magyarnak lenni Amerikában. Megkülönböztetett, pozitív figyelmet kaptak az USA-ban az ötvenhatosok. Érdemes ezt összehasonlítani azzal, hogy az első, agráryomor elől kivándorló nemzedéket milyen mélyen lenézték a korábban kivándorolt és módosabb angolszász amerikaiak. „Hunkey”-nak csúfolták őket, a többi kelet- és dél-európai bevándorlóval együtt. A 20. század elején gyakorta így jelentették az üzemi balesetek számát: „A múlt hónapban gyári baleset volt: öt ember és tizenkét hunkey.”²⁵ Emberszámba sem vették őket. A korabeli amerikai társadalomtudományi munkákban pedig ilyen kijelentésekkel találkozhatunk: „Ezek az ökörformájú emberek (az új bevándorlók) azoknak a leszármazottjai, akik mindig elmaradottak voltak. (...) Az új bevándorlók még kinézésre is mennyivel alábbvalók...” stb.²⁶

Az I. világháború alatt valóságos sajtóhadjárat volt a németek, az osztrákok és a magyarok ellen, a magyarok is sok esetben teutonokként jelentek meg az amerikai újságokban.²⁷ Felbontották, cenzúrázták a Magyarországról jött leveleket, inzultusok érték a magyarokat. A II. világháború után szintén háborús bűnösökként

25 Feldman, 1931. 148.

26 Ross, 1914. 286. A szövegrészletet Komjáthy Aladár fordította és közölte. Komjáthy, 1984. 162. Edward Alsworth Ross az amerikai szociológia atyja, életműve huszonhét önálló kötetből és számos tanulmányból áll. Idézett könyve tele van jó szemű megfigyeléssel a kelet-európai bevándorlókról, de a korában divatos szociáldarwinizmus szellemi irányzatának megfelelően a társadalmi folyamatokat a különböző rasszok harcaként értelmezte. E művében a régi, amerikanizálódott ír, angol, skót, német, skandináv, holland bevándorlók értékeit ütközteti az új bevándorlók, a szlávok, olaszok, kelet-európai zsidók, magyarok, románok stb. „hitványságával”. Egész oldalakat szentel a kelet-európaiak „primitív” fizikai antropológiai jellemzőinek leírására, az etnikus specifikumként feltüntetett negatív személyiségjegyek és alantas viselkedésminták taglalása mellett. Ross, 1914. 282–304.

27 Szerző nélkül például cikk jelent meg arról, hogy Amerikának mely államaiban él több mint négymillió teuton. *The Day Book*, (Chicago, Ill.), 28 April 1917.

3. kép. György Árpád református tiszteletes angol nyelveckét tart ötvenhatos menekült magyar egyetemistáknak – Chicago (Illinois), 1957

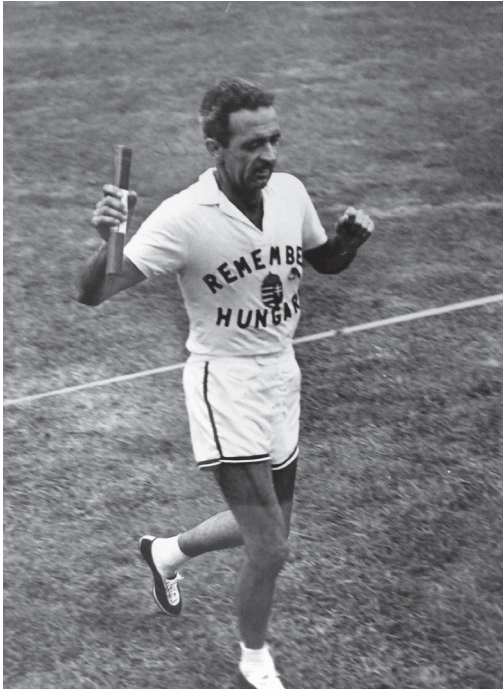
tekintettek a magyarokra, ezért a dípík megítélése is negatív volt. Az ötvenhatos magyarok ezzel szemben a kommunizmus elleni harc dicsfényében fürödtek. Pozitív megítélésüket további szerencsés tényezők is erősítették (2. kép).²⁸

Az Egyesült Államok gazdasága az 1950-es évek második felében fellendülő ágában volt, ami extra munkalehetőséget biztosított az ötvenhatos magyaroknak, illetve rendkívül felfokozott hidegháborús hangulat uralkodott az USA-ban, ami valódi szabadsághősökké emelte az ötvenhatos magyar menekülteket. Nem túlzás azt állítani, hogy valóságos szimpátiatömegek álltak mögöttük Amerikában. Beilleszkedésüket vizsgálva fontos megemlíteni azt is (3. kép),²⁹ hogy mind az amerikai államtól, mind a magyar közösségektől nagy anyagi segítséget kaptak, munkalehetőségeket, és egyetemi ösztöndíjakkal is segítettek őket.³⁰ A munkaerőt igénylő gyárak, üzemek, vállalatok válogathattak a magyar menekültek közül. Lorain (Ohio) város munkügyi hivatal-vezetője és kongresszusi képviselője együtt utazott el a Camp Kilmerbe, hogy 82 menekültet hozzon a városban működő nehézipari üze-

28 A chicagói Szent István Római Katolikus Magyar Templom alagsorában lévő ötvenhatos kiállítás képe.

29 A Bethlen Otthon archívumából.

30 Az amerikai magyar archívumokban őrzött egyleti könyvekben se szeri, se száma azoknak a bejegyzéseknek, amelyek az ötvenhatos magyar menekültek anyagi segélyezéséről tanúskodnak. Például a Ligonier-i Bethlen Otthon Archívumában olvasható bejegyzés: „A szabadságharcosok megsegítésére erején felül 100 dollárt adományozott a Magyar Egylet.” *Pittsburgh-i Nagybizottmány jegyzőkönyve*, 1957. évi bejegyzés.

4. kép. 1956-os emlékfutás feszülettel, „Remember Hungary” feliratos, szent koronás címeres atlétamezben – Passaic (New Jersey), 1957

5. kép. Zászlószentelés – Chicago South (Illinois), 1957

mekbe.³¹ Aztán egy kicsit későbbi egyházi bejegyzés szerint már több mint százan vannak a városban a magyar menekültekből toborzott vasgyári munkások. Saját klubot alapítottak, és rendszeresen összejártak egymással. Az ötvenhatos nemzedék megöregedésével és kihalásával egyre ritkábbak a rendszeres ötvenhatos összejövetelek. 2015-ben a loraini ötvenhatosok még hetente összejöttek egymással. Igaz, hogy kezdetben körülbelül százan voltak, tíz éve is inkább egy- vagy másfél tucatnyian, mára pedig az a négy-öt ötvenhatos jár már csak el, „aki még él és még tud mozogni”. Az ötvenhatosok közül az egyszerű munkások sokkal könnyebben találták meg a hangot a régi, paraszti gyökerű, de kint munkássá lett amerikusokkal, míg az ötvenhatos értelmiségiek egy pár évtized múltán „kiegyeztek”, és ezért jobban együtt tudtak működni a dípikkel.

Kétségtelen, hogy az ötvenhatosok élettörténetei között ismerünk igazi „sikertörténetet”, ami a korábbi kivándorló csoportok körében egyáltalán nem volt jellemző. Várdy Béla találó megfogalmazása szerint „az amerikai társadalomban elért anyagi, tudományos, művészeti vagy politikai siker, valamint az azzal járó társadalmi státusz egyenes arányban áll az akkulturáció és beolvadás mértékével, illetve fordított arányban a magyarnak maradás sikerével”.³² Az egyetemi ösztöndíjakkal segített ötvenhatos menekültek magyar identitásának gyengüléséről Ludányi András történészprofesszor már az 1960–1970-es évek fordulóján kemény észrevételeket tett. Az észak-amerikai magyar egyetemisták és főiskolások egyesületének működése kapcsán azt mondta, hogy a szervezet tulajdonképpen csak eszköze a „brain drainnek”, az agyelszívásnak, és a Ford és a Rockefeller Alapítványokon keresztül elősegíti a beolvadást. A kiemelt ösztöndíjban részesült ötvenhatos értelmiségiek gyerekei közül „két kezemen meg tudom számolni, hogy kinek a gyereke beszél még magyarul”.

A korábbi bevándorló csoportoktól eltérően, az ötvenhatosok az elsők, akik közül jelentős mértékben – főleg az értelmiségiek és az ifjabbak – a nem magyar városrészekben vagy nem azoknak a közelében igyekeztek letelepedni. Kevésbé idegenkedtek a beolvadás gondolatától, és ennek megfelelően szívesebben kerestek nem magyar házastársat. A kevésbé tanult, idősebb, családos ötvenhatosok viszont nagyon sok esetben magyar közvetítéssel szereztek munkát, és nagyjából

31 A loraini református egyház jelentése szerint: „Egyházunk közel 2000 dollárt szavazott meg saját és testületi pénztárából, és tagjain keresztül újabb ezreket adományozott, amikor magyar véreinken segíteni kellett. A lelkipásztor a loraini magyarság megbízásából Baumhart kongresszusi képviselőnkkel és Ward Riley munkatárgyi hivatalvezetővel Camp Kilmerbe utazott s 82 menekültet hozott Lorainba. A menekültek fele református. Túlnyomó részük azóta is hűségesen jár templomba. Reformátusainkat egyháztagjainknál helyeztük el ingyenesen, ideiglenesen. Azóta saját otthonuk és munkájuk van csaknem kivétel nélkül mind-egyiküknek. A felekezeten felülálló Magyar Segélyalapunkból karácsonyra mindenkit megajándékoztunk, és amíg keresetkez nem jutottak, menekültjeink kosztját, lakását kiifiztük. Egyikük sem volt önmagára utalva, egyikük sem éhezett, egyikük sem szorult tömegszállásra. Római katolikus részről is hasonlóan folyt a munka, s a lelkes ezúton is köszönetet mond Fót. Demkó Zoltán plébános úrnak azért, hogy ezt a munkát közös jóakarattal és zavartalan testvéri szellemben kezdtük el és fejeztük be. Illesse köszönet testületeinket, a szomszéd amerikai protestáns egyházakat s tagjainkat a segítség és a szeretet rengeteg jeléért.” A Loraini Magyar Református Egyház 1956 évi jelentése, 1956. 2.

32 Várdy, 2000. 451. Várdy Béla ezt a megállapítását Alexander Weinstock következtetéseivel hozza összhangba. Weinstock, 1969. 98–106.

a magyar negyedek közelében telepedtek be, ezért könnyebben olvadtak össze az öreg amerikásokkal.

Mindezek a magyar közösségben lejátszódó hatások és folyamatok a szervezeti életben és az egyleteknél is kimutathatók. Az ötvenhatos magyarok nemzeti identitásuk ápolására (4–5. kép)³³ és közösségi életük gyakorlására egyrészt bekapcsolódtak a már évtizedek óta működő magyar szervezetek életébe, másrészt számos új szervezetet, egyletet – politikai szervezetet is – alapítottak, mert úgy érezték, hogy a korábban szerveződött közösségi intézménystruktúra nem biztosít számukra eléggé sokszínű és megfelelő kereteket. Jelentős az egyetemek köré alapított magyar egyletek szerepe, közülük is kiemelkedik az eredetileg a Rutgers Egyetem magyar diákjaiból és tanáraiból szerveződött Bessenyei Öregdiák Szövetség New Brunswickban, amely aktív ötvenhatos alapítású szervezet. Sok egyéb mellett említésre méltó a New York-i néptáncscsoport és az Amerikai Magyar Folklór Központ is, amelyet szintén ötvenhatos magyarok alapítottak.

A jól körülhatárolható kivándorlási hullámokkal érkező csoportok egymás közti és az óhazával való kapcsolatának dinamikái a későbbi generációk körében az ellentétek tompulása irányába hatnak. Jó példa erre az a család, ahol egy ötvenhatos házaspár lányát egy negyvenhetes dípi – egykori Barankovics-párti politikus – unokája vesz feleségül, hogy aztán Magyarországra hazaköltözve, a gyermekük a magyarországi Felszállott a páva műsorának kiemelt tehetségű népi hegedűs sztárja legyen.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források

Gombás

1997 Gombás Irma: *Menekülésünk története*. [Kézirat.] 1997.

Loraini Magyar Református Egyház 1956. évi jelentése

1956 *A Loraini Magyar Református Egyház 1956. évi jelentése*. Összeállította: Tóth Bálint lelkész és Nagy Sándorné tanítónő. Lorain, 1956.

Pittsburgh-i Nagybizottmány jegyzőkönyve

1957 *A Pittsburgh-i Nagybizottmány jegyzőkönyve*. [Számozatlan, kézzel írt füzet.] 1957.

2. Kiadott források és szakirodalom

Balogh

2008 Balogh Balázs: Cleveland magyar történetei. In: *Clevelandben még élnek magyarok? Visszaemlékezések gyűjteménye*. Szerk.: Szentkirályi Endre. Cleveland, 2008. 8–13.

33 A Bethlen Otthon archívumából.

2010 Balogh, Balázs: Some Remarks about the Notion of Fatherland of American Hungarians. In: *Past and Present Stereotypes: Ethnological, Anthropological Perspectives*. Eds.: Bata, Tímea–Szarvas, Zsuzsa. Bp., 2010. 151–160.

2013 Balogh, Balázs: Ungarische Gemeinschaften in West-Pennsylvania. In: *Jahrbuch für Europäische Ethnologie*, 8. (2013) 231–248.

2015 Balogh Balázs: A kivándorlók „apoteózisa”. Festmény az amerikai magyar emigránsokról egy midwesti iparváros közkönyvtárában. In: *Ethno-lore: A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének Évkönyve*, XXXII. (2015) 393–413.

Brownstone–Franck–Brownstone

1979 Brownstone, David M.–Franck, Irene M.–Brownstone, Douglass L.: *Island of Hope, Island of Tears*. New York, 1979.

Brubaker

1996 Brubaker, Roger: *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge, 1996.

Feldman

1931 Feldman, Herman: *Racial Factors in American Industry*. New York, 1931.

Fejős

1993 Fejős Zoltán: *A chicagói magyarok két nemzedéke, 1890–1940. Az etnikai örökség megőrzése és változása*. Bp., 1993.

Jalso

2004 Jalso, Alexander: *Two Envelopes*. Bloomington, 2004.

Jones

1992 Jones, Maldwyn Allen: *American Immigration*. Chicago, 1992. (The Chicago History of American Civilization.)

Komjáthy

1984 Komjáthy Aladár: *A kitántorgott egyház*. Bp., 1984.

Nagy

1984 Nagy Károly: *Magyar szigetvilágban ma és holnap*. New York, 1984.

Papp

2008 Papp Z. Attila: Az amerikai magyar szervezeti élet és identitások értelmezési lehetőségei. In: *Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról*. Szerk.: Papp Z. Attila. Bp., 2008. 397–425. (Regio Könyvek.)

Puskás

1981 Puskás, Julianna: The Process of Overseas Migration from East-Central Europe: Its Periods, Cycles and Characteristics. A Comparative Study. In: *Emigration from Northern, Central, and Southern Europe: Theoretical and Methodological Principles of Research*. Kraków, 1981. 33–51. (Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 732.)

1984 Puskás Julianna: Kelet-Európából az USA-ba vándorlás folyamata, 1861–1924. In: *Történelmi Szemle*, 27. (1984) 1–2. sz. 145–164.

Ross

1914 Ross, Edward Alsworth: *The Old World in the New: The Significance of Past and Present Immigration to the American People*. New York, 1914.

Souders

1922 Souders David Aaron: *The Magyars in America*. New York, 1922.

Szántó

1984 Szántó Miklós: *Magyarok Amerikában*. Bp., 1984.

Várdy

1985 Vardy, Bela Steven: *The Hungarian-Americans*. Boston, 1985.

2000 Várdy Béla: *Magyarok az Újvilágban. Az észak-amerikai magyarság rendhagyó története*. Bp., 2000.

Várdy–Várdy Huszár

2005 Várdy Béla–Várdy Huszár Ágnes: *Újvilági küzdelmek. Az amerikai magyarok élete és az óhaza*. Bp., 2005.

Weinstock

1969 Weinstock, S. Alexander: *Acculturation and Occupation: A Study of the 1956 Hungarian Refugees in the United States*. The Hague, 1969.

Wenks–Lauck

1913 Wenks, Jeremiah W.–Lauck, W. Jett: *The Immigration Problem: A Study of American Immigration Conditions and Needs*. New York–London, 1913.

BALÁZS BALOGH

THE SOCIAL INTEGRATION OF THE REFUGEES OF THE 1956 REVOLUTION IN THE UNITED STATES

According the latest U.S. census, around 1.5 million persons declare Hungarian or partial Hungarian identity based on at least one or more grandparents. A good portion of them had emigrated from Hungary as a consequence of 1956 revolution or they are descendants of '56-ers. In my paper, based on extensive fieldwork in the U.S. among Hungarian Americans, I try to sketch up how the approximately 40 thousand young Hungarian students and industrial, blue and white collar workers who arrived to the States as political refugees, had been welcomed. The attitude toward the 'newcomers' of earlier generations of Hungarian immigrants, who largely established the institutional network of Hungarian–American community life, is an issue to highlight. The analysis of various integration strategies of '56-ers to local pre-existing communities and networks are also crucial to my research.

CONTENTS

1956 as Refugee Crisis: New Perspectives (Stefano Bottoni)	331
--	-----

Studies

James P. Niessen: The Culture of Welcome and the January, 1957 Austrian Refugee Quota Proposal	337
Gusztáv D. Kecskés: The NATO and the 1956 Hungarian Refugees	357
András Nagy: The Special Committee on the Problem of Hungary, 1957–1958: Bang-Jensen's Struggle with Eastern Spies and Western Bureaucrats	373
Nóra Deák: Operation Mercy: The (Not Impossible) Hungarian Refugee Resettlement Mission in the United States	397
Tiphaine Robert: The Return of 1956 Hungarian Refugees from Switzerland: Reasons and Interpretations of Returning Home in Propaganda Warfare	413
Attila Kovács: Yugoslavia and the 1956 Hungarian Refugee Crisis	433
András Lénárt: The Process of Growing up and Integration of the 1956 Emigrant Students into the Austrian Society	451
Balázs Balogh: The Social Integration of the Refugees of the 1956 Revolution in the USA	469

Book Reviews

Diplomatic Relations between Hungary and the Holy See, 1920–2015 (Petra Hamerli)	485
Cultural Diplomacy amid Diplomatic Tensions: France in Central and Eastern Europe, 1936–1940, 1944–1951 (Gusztáv D. Kecskés)	490
Studies from the Workshop of Russistics (Mária Bodor)	495

SZERZŐINK

Balogh Balázs, PhD, igazgató, MTA BTK Néprajztudományi Intézet • Bodor Mária, doktorandusz, Debreceni Egyetem BTK • Deák Nóra, PhD, könyvtárvezető, Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Angol–Amerikai Intézet Könyvtára • Hamerli Petra, doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem BTK • Kecskés D. Gusztáv, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA BTK Történettudományi Intézet • Kovács Attila, PhD, tudományos munkatárs, Inštitut za narodnostna vprašanja (Nemzetiségi Kutatóintézet), Ljubljana • Lénárt András, PhD, tudományos munkatárs, Országos Széchényi Könyvtár 56-os Intézet • Nagy András, PhD, író, egyetemi oktató • Niessen, James P., PhD, könyvtáros, tudományos munkatárs, Rutgers University School of Arts and Sciences, New Brunswick • Robert, Tiphaine, tudományos munkatárs, Université de Fribourg Faculté des Lettres

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1014 Budapest, Úri utca 53., telefon: 224-6700/624, 626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2016-os évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap